

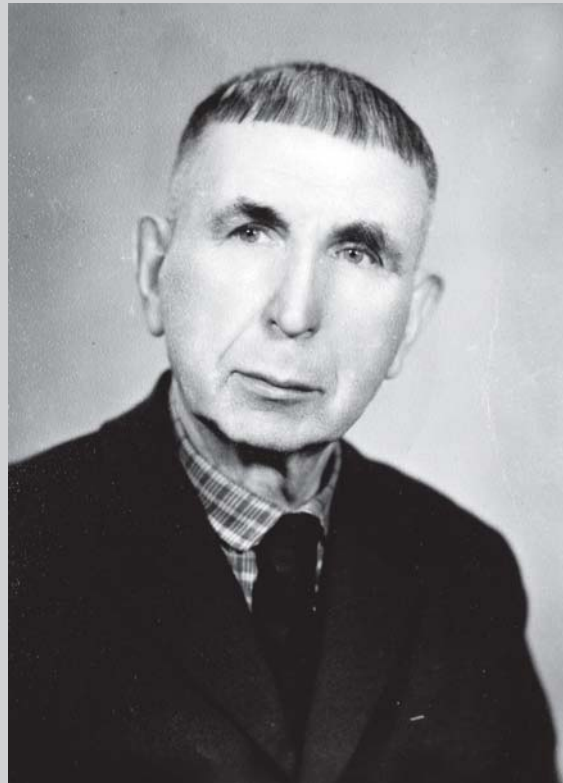

Tyrinėjamas, spaudai rengiamas JUOZO MICKEVIČIAUS

RAŠYTINIS PALIKIMAS

2008 m. „Žemaičių žemės“ žurnalo redakcija (Regionų kultūrinių iniciatyvų centras) pradėjo įgyvendinti tęstinį projektą „Juozas Mickevičius: istorikas, muziejininkas, kraštotyrininkas, etnografas“. 2008–2010 m. numatyta atlikti šį darbą: a) užbaigti tyrinėti žinomus ir naujai surastus J. Mickevičiaus rankraščius, mašinarščius muziejininkystės, etnografijos, kraštotyros temomis, jo epistoliarinį palikimą ir foto archyvą, b) susisteminti ir apibendrinti tyrinėjimų medžiagą, c) vertingiausią J. Mickevičiaus rašytinio palikimo dalį muziejininkystės, kraštotyros, etnografijos temomis parengti spaudai, d) išleisti Juozo Mickevičiaus rašytinį palikimą (pirmąją knygą – 2008 m.).

Projektas įgyvendinamas bendradarbiaujant su Kretingos, Šiaulių „Aušros“ muziejais, taip pat su Žemaičių muziejumi „Alka“, Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriumi, Žemaičių akademija, Žemaitijos nacionaliniu parku, kuriame dirba ir viena iš didžiausių J. Mickevičiaus atminimo puoselėtojų – etnologė Aldona Kuprelytė. Jos parengtą tekstą apie J. Mickevičių šiandien spausdiname žurnale.

Juozas Mickevičius. 1973. 8,6 x 13. Saugoma Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 165, b. 109)

Juozas Mickevičius: gyvenimas ir veikla

ALDONA KUPRELYTĖ

Juozas Mickevičius buvo įvairiapusė asmenybė: kraštotyrininkas, istorikas, paminkloaugininkas, muziejininkas. Paliko didelį archyvą: Kretingos, Šiaulių „Aušros“, Telšių „Alkos“, Liaudies buities muziejuose, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraštyne, Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriuje, Lietuvių literatūros ir tautosakos rankraštyne, Lietuvių kalbos institute. Daugelis apie J. Mickevičių rašė, domėjosi jo surinkta medžiaga, bet detalaus visų darbų įvertinimo kol kas nepateikta, didžioji jo vertingų darbų dalis dar guli rankraščiuose ir plačiajai visuomenei nežinomi.

Rengiant spaudai šią publikaciją, naudotasi J. Mickevičiaus rašytiniu palikimu, saugomu Kretingos muziejaus moksliniame ar-

chive ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos rankraštyne^{1, 2}.

Lietuvos nacionalinės bibliotekos rankraštynei J. Mickevičiaus rankraščius 1985 m. lapkričio 22 d. perdavė prof. Vacys Milius (1926 12 08–2005 10 02). Perduotų rankraščių stovis geras. Iš J. Mickevičiaus rankraščių sudarytas 165 fondas. Jį 1987 m. sausio 4 d. sutvarkė rankraštyno vyr. redaktorė D. Tarailienė. Šiame J. Mickevičiaus fonde yra 116 saugomų vienetų. D. Tarailienė 165 fondo apžvalgoje rankraščius suskirsto į 5 dalis³. Pirmojoje – asmens (J. Mickevičiaus) dokumentai (1939–1984). Antrojoje – kraštotyri-
nio pobūdžio medžiaga (1927–1984); 1926–1979 m. kraštotyri-
nių darbų bibliografiniai sąrašai, paruošiamoji medžiaga rašiniams,

darbams apie senųjų žemaičių ligonių gydymą, marinimą, laidojimą, Kretingos apylinkių liaudies menininkus ir amatininkus, 1905, 1918–1919 m. istorinių įvykių atgarsius Žemaitijoje (1927–1982), kraštotyrinių išvykų po Skuodo, Plungės, Kretingos apylinkes kultūros paminklų apsaugos reikalais ir dėl eksponatų rinkimo užrašai (1956–1974), šiek tiek medžiagos iš Platelių katalikiškojo jaunimo „Saulutės“ kuopelės veiklos 1916–1918 m. (1917–1976). Trečioji dalis apima korespondenciją (1932–1984). J. Mickevičiaus laiškų, raštų 1938–1983 m., adresatai: P. Dundulienė (2; 1959); R. Karazija (1982); R. Šalūga (1959), V. Valatka (5; 1958–1974) ir kt. Tarp 1932–1984 m. korespondentų: A. Brazauskas (1983), P. Bugailiškis (13; 1936–1965), B. Dundulis (2; 1956–1981), A. Jucys (28; 1932–1973), R. Karazija (17; 1976–1983), A. Matuliauskas (1975), V. Milius (16; 1977–1984), J. Petrutis (12; 1975–1974), J. Valančius (4; 1978–1982), V. Valatka (31; 1957–1975), D. Valatkienė (17; 1978–1984) ir kt. Ketvirtai daliai D. Tarailienė priskyrė kitų asmenų ir organizacijų rankraščius (XX a. pr. – 1944 m.): Plungės pažangiojo jaunimo rankraščiniai laikraščiai „Saulutė“, b. m., apie 1916 m., Nr. 1–4, 7–9, 11–12 ir kt. Penktoje grupėje (1913–1984) – pavienės ir buitinės J. Mickevičiaus kraštotyrinių išvykų (1967–1984) ir kt. nuotraukos.

Kretingos muziejaus mokslinio archyvo J. Mickevičiaus fondas sudarytas Kretingos muziejuje buvusios medžiagos, taip pat 1985 m. sausio 8 d. iš O. Barakauskienės gauto J. Mickevičiaus rankraščinio palikimo (Žemaičių Kalvarijos laikotarpis)⁴, V. Milius perduotos medžiagos. Fondo stovis geras. Rankraščius sutvarkė V. Pocienė (1986 m. – B. 1–19) ir J. Kanarskas (1995–1996 m. – B. 20–175).

***

Pirmąkart dar apie studentą J. Mickevičių rašyta „Tautos mokykloje“. Ten gerai įvertinta jo surinkta medžiaga apie Platelių dvarą⁵. 1968 m. A. Vinciušas spaudoje rašė apie sėkmingą J. Mickevičiaus paminkloauginį darbą⁶. Tais pačiais metais spaudoje apie jį pasakojo A. Andriuskevičius⁷. Daug straipsnių rajoninėje⁸ ir respublikinėje^{9, 10, 11} spaudoje pasirodė J. Mickevičiaus 70-mečio proga. Apie jo darbus, eksponuotus kraštotyros parodoje, rašė A. Marčiulionis¹². J. Mickevičiaus 75-mečio proga straipsnį apie jį parašė V. Milius¹³. J. Mickevičiaus asmenybe buvo susidomėta ir užsienyje¹⁴. Susipažinusi su J. Mickevičiaus surinkta medžiaga Kretingos muziejuje, straipsnį parašė kolegė V. Pocienė¹⁵. 1990 m. pasirodė proginis, J. Mickevičiaus 90-mečiui skirtas B. Aleknavičiaus straipsnis¹⁶. Keletą išsamių straipsnių parašė ir parodą apie J. Mickevičių parengė Kretingos muziejaus Istorijos skyriaus vedėjas J. Kanarskas^{17, 18, 19}. Šią parodą aprašė A. Griežienė²⁰. Apie buvusio muziejaus direktoriaus J. Mickevičiaus nuopelnus Kretingos muziejui rašė ir D. Butkus²¹, V. Kanapkienė²², D. Padriezienė²³, D. Šorienė²⁴. Straipsniai apie J. Mickevičių pasirodė ir minint istoriko 95, 100, 105-ąsias^{25, 26} gimimo metines. Jo darbai, atskiri fragmentai po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo gana dažnai skelbiami Kretingos rajono, Žemaitijos nacionalinio parko leidiniuose, būta publikacijų „Žemaičių žemės“ žurnale. 2000 m., minint J. Mickevičiaus 100-ąsias gimimo metines, Kretingos muziejus išleido J. Kanarsko ir D. Šorienės sudarytą knygutę „Istorikui ir muziejininkui Juozui Mickevičiui – 100“, kuriame išspausdinta J. Mickevičiaus biografija, bibliografija ir vienas iš svarbesnių jo darbų – „Pamedžių vienkiemio sodyba“. 2007 m. Žemaitijos nacionalinis parkas atskira knygele išleido kitą J. Mickevičiaus studiją – „Bajoro sodyba“.

Iš kairės: 2000m. Kretingos muziejaus išleistas J. Kanarsko ir D. Šorienės sudarytos knygutės „Istorikui ir muziejininkui Juozui Mickevičiui – 100“, ir 2007 m. Žemaitijos nacionalinio parko išleistas J. Mickevičiaus studijos „Bajoro sodyba“ viršeliai. Ant pirmosios knygos viršelio – bajorų Mickevičių giminės herbas „Nalęcz“, ant antrosios – Mantvidiškių dvarėlio Šarnelės bajorkaimyje gyvenamojo namo nuotrauka (fotografė Aldona Kuprelytė)

JUOZO MICKEVIČIAUS BIOGRAFIJA

Juozas Mickevičius gimė 1990 m. rugpjūčio 27 d. Platelių valsčiaus Mačiukių kaime²⁷. Pateikdami šią informaciją, kai kurie autoriai yra įvėlę keletą netikslumų. Neteisingai straipsnyje „Istorikas ir tautosakininkas Juozas Mickevičius“ J. Kanarskas teigia, kad „po 1959 metų administracinio suskirstymo reformos dalis Mačiukių kaimo liko Plungės rajono Platelių apylinkėje, o kita dalis, kurioje gimė Juozas Mickevičius, atiteko Skuodo rajono Notėnų apylinkėi“²⁸. Mačiukių kaime esantis Pamedžių vienkiemis – J. Mickevičiaus gimtinė – ir dabar priklauso Platelių seniūnijai (anksčiau Platelių apylinkėi). Antanas Stravinskas straipsnyje „Juozo Mickevičiaus (1900–1984) kelias į kraštotyrą“ rašo, kad J. Mickevičius „[...] kilęs iš Mačiukių kaime, Gintališkės valsčiuje gyvenusių ūkininkų Petro Povilo ir Onos Mickevičių šeimos“²⁹. Gintališkės valsčius egzistavo tik carinės Rusijos viešpatavimo Lietuvoje laikais. 1918 m. atkurtas Lietuvos-Lenkijos valstybės laikais buvęs Platelių valsčius, dabar, kaip jau minėta, – Platelių seniūnija. Pats J. Mickevičius autobiografijos juodraštyje rašo, kad jis gimęs liepos, o ne rugpjūčio mėnesį³⁰. Augdamas turtingas liaudies tradicijas ir senus papročius išsaugojusiose Platelių apylinkėse, J. Mickevičius anksti susidomėjo gimtųjų apylinkių praeitimi, senolių pasakojimais bei legendomis apipintomis vietovėmis, žemaičių materialine ir dvasine kultūra³¹. Apie savo vaikystės metus J. Mickevičius prisimena: „Pramokęs skaityti, skaitydavau S. Daukanto, M. Valančiaus ir kitų knygų. Ilgais žiemos vakarais klausiausi tėvelio, mamos pasakojimų, įvairių praeities nuotykių ir net mamos dainų, giesmių. Iš viso to labai pamėgau Lietuvos istoriją“³². Pasakojo tėvai ir apie Mickevičių giminės bajorišką praeitį. Šeima buvo gausi – augo septyni vaikai: 3 dukros ir 4 sūnūs. Juozas buvo vyriausias. Anksti (1918 m. gegužės 31 d.) miręs J. Mickevičiaus tėvas, dar būdamas gyvas, prisakęs motinai: „[...] tie, kurie (vaikai) norės iš mokslo duoną (Nukelta į 12 p.)

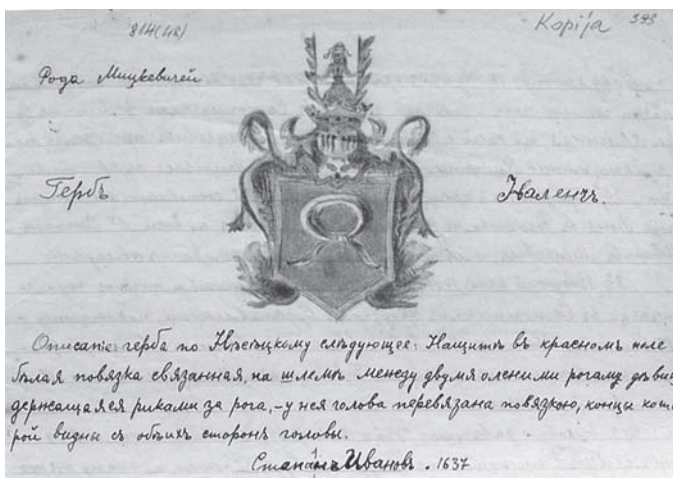

Juozas Mickevičius (ketvirtas iš kairės) sveikinasi su Telšių kraštotyros muziejaus įkūrimo 50-ies metų minėjimui skirtu renginio svečiais. Telšiai, 1982 m. birželio 11 d. Nuotraukoje kartu su neatpažintais asmenimis yra Čipkus, E. Misiulis, A. Tautavičius. Nuotrauka saugoma Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 165, b. 113)

(Atkelta iš 11 p.)

valgyti, leisk (į mokslą) tiek, kiek reikės, o kurs nenorės mokyti, mušte išmušk – kur dings per amžius aklas³³. Vyresniuosius vaikus namuose pramokė samdyta mokytoja Zosė, kuri mokė ir lenkų kalbos³⁴.

Pirmuosius būsimo istoriko mokslo metus detalai aprašo Antanas Stravinskas, tyrinėjęs Lietuvos Respublikos švietimo ministerijos ir Lietuvos nacionalinės bibliotekos fondus: „[...] pradžios mokslą jis išėjo namuose, o į Plungės „Saulės“ gimnaziją įstojo 1919 m. rugsėjo 1 d. (kitur – 1920 m.). Baigęs 6 gimnazijos klases, laikinai

Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus rankraštyne (F. 904) saugomo Juozo Mickevičiaus rankraščio (teksto apie Mickevičių giminės istoriją) kopijos fragmentas

mokslą nutraukė, bet po metų vėl ten pat mokslą tęsė ir šią (Plungės) mokyklą baigė 1930 m. birželio 24 d.³⁵. Sesuo Barbora Mickevičiūtė teigia, kad Juozas vienais metais buvo paliktas kartoti kurso³⁶. Pats J. Mickevičius rašo: „Mokslą buvau pertraukęs (priežasties nenurodo), o 1930 m. baigiau Plungės valstybinę gimnaziją“³⁷. (J. Kanarskas klaidingai rašo, kad istorikas yra baigęs Telšių gimnaziją³⁸). Plungės gimnazijoje J. Mickevičiui labiausiai patiko istorijos, geografijos ir lietuvių kalbos pamokos. Laisvalaikiu skaitė istorines, kraštotyros knygas. Jį labai domino J. Tumo-Vaižganto redaguota „Mūsų senovė“. Plungės gimnazijos mokinių laikraščiu J. Mickevičius (red. A. Karalius) parašė pirmąjį rašinėlį – „Platelių pilies karalienė Katarina“. Rašinėlį apie Platelių pilį, padavimus nusiuntė archeologui P. Tarasenkai. Paragintas mokslininko, J. Mickevičius pradėjo rinkti medžiagą apie Platelių, Plungės apylinkių archeologinius paminklus. Užrašinėjo ir tautosaką, kurią perduodavo Plungės gimnazijos lietuvių kalbos mokytojams Pr. Meškauskui, J. Tarvydui, P. Ruseckui. Surinko atsiminimus apie baudžiavą³⁹. J. Mačiūkiškio slapyvardžiu Lietuvos Šaulių sąjungos leidinyje „Trimitas“ 1926–1927 m. J. Mickevičius paskelbė savo surinktą medžiagą apie Platelių pilį, Mikytų alkalaknį bei Kruopių kaimo Pūkštos kalną⁴⁰. 1930 m. rudenį (rugsėjo 12 d.) J. Mickevičius įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultetą, kur jo pagrindinė studijų sritis buvo visuotinė ir Lietuvos istorija, o šalutinė – pedagogika ir psichologija. Studijų metais toliau rinko medžiagą apie žemaičių materialinę kultūrą, papročius, vietovių praeitį. 1933 m. J. Mickevičius paskelbė savo darbą „Žemaičių vestuvės“⁴¹, 1935 m. – „Žemaičių krikštynos“⁴², 1936 m. – „Žemaičių pirtys“⁴³ ir „Ūkininko sodyba“⁴⁴. Surinko vertingą medžiagą apie Platelių apylinkių praeitį (ją panaudojo rašydamas diplominį darbą). 1935 m. J. Mickevičius baigė Vytauto Didžiojo kultūros muziejaus 6 mėn. muziejinių kursų, 1936 m. buvo šio muziejaus bendradarbis⁴⁵. 1935 m. vasarą J. Mickevičius surinko Platelių miestelio ir dvaro 210 žemėvardžių, kitų žinių apie Platelius ir jo apylinkes⁴⁶. Tuo metu P. Bugailiškis jaunąjį kraštotyrininką įtraukė į Šiaulių „Aušros“ draugijos veiklą. 1936–1940 m. J. Mickevičius buvo šios draugijos narys-korespondentas.

1936 m. vasarą buvo surengta kraštotyros ekspedicija į Platelių apylinkę – Pamedžių ir Jockių kaimus, kurioje dalyvavo ir J. Mickevičius⁴⁷. 1937 09 30–1938 09 20 J. Mickevičius dirbo Lietuvių tautosakos archyve Kaune⁴⁸. Baigęs universitetą 1937 m.⁴⁹ (yra teigiančių, kad 1936 m.^{50, 51}), J. Mickevičius mokytojavo Šilalės vidurinėje mokykloje (1938 09 20–1942 09 01), o 1942 09 01–1943 09 08 buvo šios mokyklos direktorius. 1943 09 08–1944 09 30 dirbo Laukuvos gimnazijoje⁵². Tuo pat metu J. Mickevičius sėkmingai tęsė žemaičių krašto ir istorijos tyrinėjimus, surinktą medžiagą skelbdavo Šiaulių kraštotyros draugijos leidinyje „Gimtasai kraštas“⁵³. 1941–1944 m. istorikas buvo šio leidinio bendradarbis⁵⁴. To laikotarpio svarbiausi J. Mickevičiaus parašyti darbai buvo šie: „Linų ūkis žemaičių krašte“⁵⁵, „Pieno ūkis žemaičių krašte“⁵⁶, „Žemaičių Kalėdų burtai apie ištėkėjimą ir vedimą“⁵⁷, „Durpių gaminimas šiaurės-vakarų žemaičių krašte“⁵⁸, „Panemunio pilys XIV šimtmečiuje“⁵⁹, „Pūtvės pilis XIV šimtmečiuje“⁶⁰, „1831 metų sukilimo atgaršiai Platelių apylinkėse“⁶¹, „Platelių apylinkių geografinė būklė“⁶².

J. Mickevičiaus darbas gimnazijoje nebuvo jo pašaukimas. Jam sunkokai sekėsi bendrauti su mokiniais. Tai rodo ir sesers Onos bei brolio Prano 1938 m. parašytas laiškas: „Pirmiausia abejoji dėl sveikinimosi su mokiniais. Tai gali sau drąsiai eiti ir mokytoją pri-

valo pirmieji sveikinti tiek mokiniai, tiek mokinės. Jeigu jie to nedaro, turi teisę jiems pastabų padaryti... Pareikalauk griežtai iš mokinių visų privalomų reikalavimų: moksle, elgesy, mandagume, nes to reikalauja pati pedagogika“⁶³. Kad jaunam mokytojui buvo sunku dirbti gimnazijoje, patvirtina ir jo mokinės bei auklėtinės Šilalės gimnazistės Janinos Uginčienės-Lukaševičiūtės prisiminimai⁶⁴. „Mokytojas buvo geros dūšios, aukštos kultūros, gerų manierų, maloniai kviesdavo atsakinėti, gyveno ne sau, nė vieno neužgavdavo.“ Būdamas Šilalėje, mokytojas „nuėjo i Šarūnkalnį – tyrinėjo, tuoj atsirado pasekėjų iš gimnazistų tarpo“⁶⁵. Šilalės gimnazijoje mokytojas subūrė gausų istorikų-kraštotyryninkų būrelį⁶⁶. Kraštotyros būrelio susirinkimuose būdavo kalbama apie Šilalės, Laukuvos, Kaltinėnų ir Kvėdarnos valsčių istorijos, archeologijos vietas, kultūros paminklus, liaudies tradicijas, kalendorines šventes. Vasaromis mokiniai mokytojo pavedimu aprašydavo savo gimtųjų apylinkių istorijos, archeologijos paminklus – alkus, piliakalnius, pilkapius, senkapius, rinko atsitiktinai pas gyventojus patekusius archeologinius radinius. Rinko ir kitus eksponatus Šiaulių „Aušros“ muziejui. Šilalės mokyklos kraštotyros būrelis nemažai surinko ir tautosakos, kurią perdavė saugoti Tautosakos archyvu. Šis šiek tiek darbus premijavo. Pinigus mokytojas išdalino gimnazistams. Kartu su P. Bugailiškiu J. Mickevičius pasirūpino, kad nebūtų nukelti Kazimiero Jauniaus gimtinės pastatai tuo metu, kai Lembo

kaimas (Kvėdarnos sen., Šilalės r.) buvo skirstomas į vienkiemius.

Mokytojaudamas J. Mickevičius surinko archeologinę, etnografinę, istorinę medžiagą Šilalės rajono monografijai. Vėliau ją su tvarkė, patikslino, sudėjo į tris aplankus ir 1968 m. eksponavo Paminklų apsaugos ir kraštotyros draugijos parodoje⁶⁷.

J. Mickevičiaus tikrasis pašaukimas buvo kraštotyra ir muziejninkystė. Kaip rašo Antanas Stravinskas, 1940 m. J. Mickevičius parašė švietimo ministrui trumpą, bet motyvuotą prašymą dėl jo perkėlimo dirbti į kitą vietą, kur būtų muziejus ir biblioteka. Šį prašymą parėmė Pelikso Bugailišio rekomendacija. Nors buvo reaguota teigiamai, tačiau niekas nepasikeitė, o karas dar labiau viską sujaukė⁶⁸. Sesuo Ona taip pat rūpinosi, kad brolis Juozas būtų perkeltas į didesnį miestą – Marijampolės marijonų gimnaziją⁶⁹.

Antrojo pasaulinio karo metais J. Mickevičius dirbo istorijos dėstytoju Telsių kunigų seminarijoje⁷⁰, tuo pat metu rinko istorinę-etnografinę medžiagą, paskatino tuo užsiimti ir daugelį klierikų. Išsamiai ir įdomių žinių apie Naujuosius metus, Kūčias, Kalėdas, 1905–1907 m. įvykius, paraginti J. Mickevičiaus, surinko klierikai M. Dargužas⁷¹, L. Gikanas⁷², V. Vaitkevičius⁷³, Antanaitis⁷⁴, P. Lideikis⁷⁵, A. Gutautas⁷⁶, A. Lukavičius⁷⁷, Pr. Dargis⁷⁸, L. Ringis⁷⁹, P. Liutkus⁸⁰, A. Vaičius⁸¹. Pats J. Mickevičius surinko unikalią medžiagą

(Nukelta į 14 p.)

Juozas Mickevičius (sėdi pirmoje eilėje ketvirtas iš dešinės) tarp absolventų, baigusių Šilalės vidurinę mokyklą prieš 35-erius metus. 1981 m. birželio 27 d., Šilalė. 21,6 x 15,6. Nuotrauka saugoma Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 165, b. 112)

Juozas Mickevičius (trečias iš dešinės) su buvusiais mokiniais ir kraštotyrininkais Šarnelėje. Nuotrauka saugoma Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 165, b. 111)

(Atkelta iš 13 p.)

apie Kūčių, Kalėdų šventimą Telšių kunigų seminarijoje⁹².

1946 03 01–1947 05 01 J. Mickevičius dirbo Žemaičių muziejuje „Alka“⁹³. 1950 06 10 jis buvo nuteistas 8 metams lagerių. Sesuo Barbora mano, kad brolis buvo nuteistas dėl to, kad priklausė Šaulių sąjungai⁹⁴. Lageryje Solikomske J. Mickevičius išbuvo iki 1955 m. sausio 25 d.⁹⁵ Čia dirbo statybinų medžiagų sandėlio sandėlininko padėjėju (pavduotoju)⁹⁶. Į Sibirą buvo ištremta ir J. Mickevičiaus sesuo Petronėlė bei broliai Stanislovas ir Povilas⁹⁷. J. Mickevičiaus laiškas iš tremties dėdei Kazimierui Každailiui, parašytas 1954 m. gegužės 18 d., nėra pesimistinis. Istorikas rašo, kad gali išsiversti be artimųjų pagalbos – te jie patys Lietuvoje geriau gyvena⁹⁸.

Siuntinius iš Lietuvos jam siųsdavo Lietuvoje likę namiškiai – motina ir sesuo Barbora⁹⁹. J. Mickevičius laiške, rašytame 1951 m., tikina namiškius, kad iš lagerio sugrįžti pavyks anksčiau⁹⁰. „Yra išlikusios kelios popieriaus skiautelės, jo paties parsivežtos iš tremties, liudijančios, kad J. Mickevičius tuo metu mokėsi rusų kalbos, buvo pasidaręs rusų-lietuvių kalbų žodyną, gilino geografijos žinias, domėjosi savo specialybės dalykais, ieškojo O. Baderio knygos apie Karnos paupio archeologinius paminklus ir jų mokslinius tyrinėjimus“⁹¹.

Grįžęs iš tremties, J. Mickevičius apsigyveno Žemaičių Kalvarijoje. Apie tą sunkų laikotarpį pasakoja įrašai istoriko užrašų knygtėje – pastabos apie menkas išlaidas namo remontui, buičiai, apie auką šv. Mišioms ir kt.⁹²

1956 m. spalio 1 d. J. Mickevičius pradėjo dirbti vyr. moksliniu bendradarbiu Kretingos kraštotyros muziejuje⁹³. Nuo tada, kaip sako sesuo Barbora Mickevičiūtė, Juozas „užsikrėtė muziejaus liga“⁹⁴. 1960–1975 m. jis buvo šio muziejaus direktorius

Išėjęs į pensiją, J. Mickevičius apsigyveno pas seserį Oną Barakauskienę Šarnelės kaime. Ir čia tęsė savo darbą: rinko eksponatus, įvairią medžiagą, susirašinėjo su muziejumi, svajojo įkurti žemaičių Arklio muziejų. Muziejininkai irgi nepamiršo savo buvusio direktoriaus, pasitaikius progai, papasakodavo jam apie muziejaus problemas. Muziejaus darbuotojas D. Butkus yra užrašęs tokias apsilankymo Šarnelėje, pas J. Mickevičių, pastabas⁹⁵: J. Mickevičius siūlo rinkti medžiagą apie vaistines, pats žada parašyti

apie Platelių vaistinę, primena savo buvusiems bendradarbiams apie likusius eksponatus senojo muziejaus rūsyje, domisi vienuolyno medžiaga, kitais eksponatais – J. A. Pabrėžos spinta, sofa iš M. Valančiaus giminių ir t. t.^{95, 96}. Pagal J. Mickevičiaus pasakojimą buvo atkurtas J. Pabrėžos kambarys – celė⁹⁷. Du išlikę to laikotarpio (1983 m.) J. Mickevičiaus laišakai yra adresuoti Kretingos muziejaus direktorei^{98, 99}. J. Mickevičius rašo: „Muziejus manęs nepamiršo. Nepamirštu ir aš muziejaus gerųjų darbuotojų“. Laiškų autorius rašo, kad gali atsiųsti medžiagą apie salantišką A. Bendiką, caro laikais platinusį draudžiamą literatūrą. Laiškas baigiamas prof. A. Jucio žodiniu testamentu – „rinkti medžiagą, rašyti Salantų istoriją“¹⁰⁰. Porą laiškų J. Mickevičius muziejui parašė 1984 m. J. Mickevičius 1984 m. liepos 23 d. laišką jau rašė iš Plungės ligoninės. Jis sunkiai įskaitomas, parašytas ant išplėsto, netvarkingu pakraščiu sąsiuvinio lapo. Praneša, kad parašė apie Kretingos pirmąsias lietuviškas vaistines, siūlo eksponatų¹⁰¹. Net ir sunkiai sirgdamas, J. Mickevičius nepamiršta muziejainiko darbo. Paskutinis laiškas išsiųstas 1984 m. rugsėjo 24 d. Jame rašoma apie eksponatus¹⁰².

J. Mickevičius mirė Plungės ligoninėje 1984 m. lapkričio 10 d. Palaidotas šeimos kapavietėje Beržote (Plungės r.)¹⁰³

Kretingos muziejuje J. Mickevičiui atminti surengtos kelios parodos:

1. 1987 m. (aut. D. Butkus, V. Pocienė);
2. 1994 m. lapkričio – gruodžio mėnesiais – „Tautosakininkas ir istorikas J. Mickevičius“ (aut. J. Kanarskas);
3. 1995 m. gruodžio mėn. „Kretinga ir bajorai“ (vienas skyrius buvo skirtas J. Mickevičiui; parodos autorius – J. Kanarskas);
4. 1995 m. paroda, skirta Kretingos muziejaus 60-mečiui (vienas skyrius buvo skirtas buvusiam muziejaus direktoriui J. Mickevičiui).

Po J. Mickevičiaus mirties J. Kanarsko rūpesčiu išspausdinti J. Mickevičiaus straipsniai: „Žemaičių vestuvės Platelių, Alsėdžių, Ylakių apylinkėse“^{104, 105, 106}, „Muzikinės kultūros vystymasis Kretingoje iki XX a. vidurio“¹⁰⁷, „Vėskas aplė lėnus“¹⁰⁸ ir apie Kretingos archeologinius paminklus¹⁰⁹, „Smuklės Plateliuose“¹¹⁰.

MUZIEJINĖ VEIKLA

Kretingos kraštotyros muziejuje (taip muziejus vadinosi nuo jo įkūrimo 1935 m. iki 1941 m.; 1941–1945 m. antra pusė – Kretingos etnografijos ir kraštotyros muziejus; nuo 1947 m. – Kretingos kraštotyros muziejus; 1992 m. muziejui vėl grąžintas pirmasis pavadinimas) moksliniu bendradarbiu Juozas Mickevičius pradėjo dirbti 1956 m. spalio 1 d.¹¹¹ Muziejaus „Naujas intensyvus organizacinis-kūrybinis etapas (1960–1975 m.) siejamas su žymaus Žemaitijos krašto tyrinėtojo ir propaguotojo, tuometinio muziejaus direktoriaus J. Mickevičiaus vardu“¹¹². Tuomet Kretingos muziejus veikė Kęstučio gatvės 25 name, kuriame iki Pirmojo pasaulinio karo buvo įsikūrusios pasieniečių remonto dirbtuvės. 1977 m. muziejus persikėlė į Kretingos pranciškonų vienuolyną, nuo 1992 m. veikė buvusiuose grafų Tiškevičių rūmuose¹¹³). Vadovavimą muziejui J. Mickevičius perėmė iš M. Vaitkunskaitės, kuri už finansinius pažeidimus Kretingos rajono Vykdomojo komiteto 1959 m. gruodžio 24 d. sprendimu Nr. 607 buvo atleista iš darbo¹¹⁴. Kretingos kraštotyros muziejų naujasis direktorius rado labai apleistą. Jo patalpos buvo mažos, žiemos metu labai šaltos, nepritaikytos muziejui. Ekspozicijos nebuvo; tuo metu veikė tik liaudies menininkų darbų

paroda. Muziejaus ekspozicijoms nebuvo baldų, muziejuje – mažai originalių eksponatų. Taigi darbo daug, o tarnautojai tik du. Pirma susisiekimo priemonė – 1958 m. muziejui nupirkta dviratis¹¹⁵. Muziejaus darbo ataskaitoje, parašytoje 1960 m. vasario 6 d., pateikta informacija apie 1959 m. atliktus darbus¹¹⁶.

Direktorius rūpinosi, kad Kretingos kraštotyros muziejus būtų žinomas ir lankomas. 1960 m. lapkričio 12 d. raštu Nr. 148 Respublikinės ekskursinės turistinės stoties direktorių S. Stropų jis informavo apie muziejų, jo ekspozicijas, darbo laiką¹¹⁷. 1960 m. – antrojo pusmečio ataskaitoje (parašyta 1961 03 18) atsispindi toliau tęsiami 1959 m. pradėti darbai. Nauja tai, kad pradėta rūpintis pačiu muziejumi (uždengtas stogas), jo inventoriumi (įsigyti 27 rėmeliai)¹¹⁸. J. Mickevičius vyksta į Darbėnus (1961 05 11)¹¹⁹, Salantus (1961 05 27)¹²⁰, Klaipėdą (1961 07 16)¹²¹, Palangą (1961 09 12)¹²², Dimitravą (1962 04 14)¹²³.

1963–1966 m. Kretingos kraštotyros muziejaus veiklą atspindi muziejaus tarybos posėdžių protokolai¹²⁴. Jie gana deklaratyviūs („padidinti lankytojų skaičių“). Per 1963 01 03 muziejaus tarybos posėdį (Protokolas Nr. I) nusprendžiama: tyrinėti Kvecių kapinyną, remontuoti muziejų (įrengti lietvamzdžius, ventiliatorius), pakviesti dailininkus ekspozicijoms apipavidalinti. 1963 m. dar vyko du šios tarybos posėdžiai: balandžio 19 d. (numatyta gegužės mėnesį surengti rajono tautodailininkų darbų parodą, ateistinė paroda, nupirkti įvairaus inventoriaus muziejui (kiliminius takus, dulkių siurbį, grindų blizgintuvą, magnetofoną); spalio 8 d. nutarta muziejaus patalpose surengti rajono Kraštotyros skyriaus darbų parodą. Protokole įrašyta įdomi išvada – nėra vietos ateistinei parodai¹²⁵. Tų metų muziejaus darbą jau vertina lankytojai: „Muziejuje jaučiamas darbas, atliktas su didele meile ir dideliu žinojimu“ (A. Fuko laiškas, parašytas 1963 07 08 Maskvoje)¹²⁶. Tačiau džiūgauti per daug neverta, nes kai kurie darbuotojai, pvz., mokslinė bendradarbė Bronė Ronkienė 1963 m. dėl įvairių priežasčių nedirbo 69 dienas; 1964 m. pradžioje – 19 dienų¹²⁷. 1964 m. įvyko tik vienas muziejaus tarybos posėdis (1964 01 11; protokolas Nr. 4). Jo metu nutarta konservuoti Kvecių pilkapį, įrengti muziejuje feodalizmo laikotarpio ekspoziciją, surengti tautodailininkų darbų parodą¹²⁸. 1964 10 10 atidarytas pirmasis muziejaus filialas – Dimitravo koncentracijos stovyklos komitetas. Jį materialiai aprūpino Kretingos rajono vykdomasis komitetas, o metodinę paramą suteikė Muziejų ir paminklų apsaugos valdyba, Kauno IX fortas ir Kauno istorinis muziejus¹²⁹. Muziejų J. Mickevičius norėjo įsteigti ir savo tėviškėje – senovinėje sodyboje Mačiūkių kaime. Nesutiko ten gyvenanti sesuo Barbora Mickevičiūtė, tad minėtos idėjos jam teko atsisakyti. Planavo J. Mickevičius steigti ir vyskupo M. Valančiaus muziejų Žemaičių Kalvarijoje (kunigo Barakausko name). Jau būdamas pensijoje, J. Mickevičius rinko eksponatus žemaičių Arklio muziejui, kurį norėjo įsteigti Šarnelės kaime.

1965 m. Kretingos kraštotyros muziejaus direktoriui J. Mickevičiui teko itin daug pastangų parodyti, kad būtų išsaugotas Kretingos kraštotyros muziejus. Tuometinei Lietuvos Ministrų Tarybai 1965 m. balandžio 3 d. priėmus nutarimą Nr. 222 „Dėl respublikos muziejų darbo pagerinimo ir materialinės jų bazės stiprinimo“, buvo numatyta Kretingos muziejų perkelti į buvusius Palangos kūrybos namus. Tik J. Mickevičiaus autoritetas ir jo pastangos sukliudė realizuoti šį nutarimą¹³⁰. Kad ši problema greitai neišsprendė, rodo J. Mickevičiaus 1967 m. liepos 22 d. raštas Nr. 30 Muziejų ir kultūros paminklų apsaugos valdybos

Nuotraukoje – Kretingos kraštotyros muziejaus darbuotojai 1967–06–27 Kretingoje. Kazys Burba, Dalia Kruopaitė, Juozas Mickevičius (ketvirtas iš kairės), Konstancija Žvirblienė, Reda Žvirblytė, Pranas Juknevičius. Nuotrauka saugoma Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 165, b. 110)

viršininkui J. Glemžai dėl Kretingos muziejaus perspektyvos¹³¹. 1965 m. įvyko vienintelis Kretingos muziejaus tarybos posėdis – rugpjūčio 21 d. Jame kalbėta dėl pertvarkytų muziejaus ekspozicijų apžiūros ir įvertinimo. Pastabų susilaukė tik Socialistinės statybos skyrius¹³².

1966 m. įvyko paskutiniai du muziejaus tarybos posėdžiai: vasario 17 d. nutarta remontuoti muziejų, išklaudyta muziejaus darbo ataskaita; gruodžio 2 d. – priimtas nutarimas suorganizuoti kraštotyrininkus, [...] iki 1967 m. birželio 1 d. įrengti dar vieną muziejaus filialą – rašytojo M. Valančiaus muziejų Nasrėnuose, suremontuoti Gargždės koplyčią, perduotą muziejui 1966 m. spalio 8 d. Salantų miesto tarybos (vėl grąžinta 1989 m.)¹³³, rinkti žemdirbystės mašinas, atlikti archeologinius tyrinėjimus Rūdaičių pilkapiuose (1967 06 15–1967 08 01 minėtus pilkapius tyrinėjo Lietuvos mokslų akademijos archeologai), registruoti etnografinius pastatus iki 1967 m. kovo 1 d., prašyti Kretingos rajono Vykdomojo komiteto, kad įvestų centrinį šildymą¹³⁴. Vėliau muziejaus taryba veiklą nutraukė.

1966 m. pavasarį J. Mickevičius rinko medžiagą apie švedų ir Napoleono kariuomenių okupacijos laikotarpį¹³⁵.

1966 m. vasarą muziejuje apsilankė JAV lietuvių veikėjas Antanas Bimba¹³⁶.

Tais metais po ilgos pertraukos Kraštotyros draugijos leidiniuose vėl pasirodė J. Mickevičiaus darbai, kuriuose jis aprašė liaudies meno meistrą Kazimierą Gliožerį¹³⁷, Kretingos saulės laikrodį¹³⁸, Pasakojimą apie Kretingos kraštotyros muziejų¹³⁹, Lazdininkų lobį¹⁴⁰, žemdirbystės įrankius Kretingos apskrityje¹⁴¹, kuliamašias mašinas¹⁴², menininką Antaną Klanių-Klanevičių¹⁴³.

1968 m. J. Mickevičius užsiėmė paminklinių lentų gaminiu rajono kultūros paminklams¹⁴⁴. Paskatintas kraštotyrininko Igno Jablonskio, 1969 m. J. Mickevičius daug padarė, kad būtų išsaugotas XVIII a. Tazų kaimas (Skudo r.)¹⁴⁵. 1969 m. jis toliau rūpinosi Kretingos muziejaus inventoriumi¹⁴⁶, planavo parengti gintaro apdirbimo ekspoziciją¹⁴⁷, tyrinėjo Egliškių kapinyną¹⁴⁸, lankė kitus Kretingos rajono archeologinius paminklus¹⁴⁹. Tais pačiais metais Nasrė-

(Nukelta į 16 p.)

Kretingos vartotojų bendrovės parduotuvės geležies skyriaus tarnautojai

1925 m. Salantuose (Kretingos r.) vykusių siuvėjų kursų absolventai

Buvusi Kretingos parduotuvė, pastatyta 1931 m. Nuotraukos iš Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus rankraštyno (F. 904)

(Atkelta iš 15 p.)

nuose buvo atidarytas M. Valančiaus memorialinis muziejus (iš pradžių jį buvo numatyta atidaryti 1967 m.)¹⁵⁰. „Jaunosios gvardijos“ kolūkio pirmininkas Mečislovas Navajauskas kartu su J. Mickevičiumi 1972 m. įkūrė Žutautų kaimo sodybą-muziejų^{151, 152}. 1973 m. surinkta 1 030 eksponatų, sutvarkyta vyskupo M. Valančiaus tėviškės aplinka. Ji ir 5,4 ha Dimitravo koncentracijos stovyklos teritorija buvo išimtos iš žemės ūkio naudmenų. Tais metais buvo sutvarkyti eksponatai Kretingos ir Salantų koplyčių fonduose, daug darbų atlikta Žutautų sodyboje-muziejuje (uždengtas tvarto stogas, įrengti gėlynai, atvežta naujų eksponatų), atlikti muziejaus ir fondų koplyčios lauko remonto darbai, ištyrinėti Mosėdžio pilkapiai (talpino I. Jablonskis), didelis dėmesys skirtas paminklų apsaugai ir apskaitai. Tais metais jau daug dėmesio buvo skiriama ir muziejaus reklamai: prie M. Valančiaus muziejaus įrengta reklaminė lenta, atnaujintas kultūros paminklų reklaminis stendas Kretingos geležinkelio stotyje¹⁵³. 1974 m. Kretingos muziejus buvo remontuojamas – permūrytos krosnys, įrengta signalizacija, žaibolaidžiai¹⁵⁴.

J. Mickevičiaus darbą gerai vertina dabartiniai Kretingos muziejininkai, kuriems teko dirbti su juo. D. Butkus, atėjęs į muziejų čia dar dirbant J. Mickevičiui, rašo, kad pirmieji liaudies buities eksponatai buvo surinkti XX a. 6 dešimtmetyje, kraštotyros muziejuje pradėjus dirbti J. Mickevičiui. Nuoseklus ir gerai apgalvotas darbo dėka tuo laiku buvo sudarytos gana išsamios atskirų liaudies buities eksponatų grupių kolekcijos:

1. Žemės dirbimo, javų nuėmimo ir kūlimo įrankiai;
2. Gyvulininkystės inventorius;
3. Linų pluošto doravimo įrankiai;
4. Kinkomojo transporto inventorius;
5. Medžio dirbimo įrankiai;
6. Namų apyvokos reikmenys;
7. Baldai;
8. Audinių gamybos priemonės; drabužiai ir audiniai¹⁵⁵.

Daugumą senosios kultūros eksponatų 1956–1975 m. iš naikinamų koplytėlių surinko J. Mickevičius¹⁵⁶. Jam vadovaujant Kretingos muziejui, į numizmatikos rinkinius pateko 1959 m. Kvečių (Rūdaičių apyl.), 1962 m. – Kretingos ir Kunigiškių (Palanga), 1963 m. – Genčių (Kurmaičių apyl.), 1964 m. – Lazdininkų (Darbėnų apyl.) monetų lobiai (monetos kaldintos Vilniuje, Stokholme, Karaliaučiuje, Rygoje, Krokovoje, Torunėje, Gdanske, Briuselyje ir kt. miestuose)¹⁵⁷.

Nematomą, sunkią to meto muziejininko darbo pusę parodo asmeninės J. Mickevičiaus pastabos (daugiausia nedatuotos) apie muziejaus darbą, išvykas, aprūpinimą, darbuotojus, santykius su rajono valdžia ir kt.¹⁵⁸ Pastabose, pavadintose „Nesu muziejaus šeimininkas“, rašoma, kad „iki 1961 m. muziejaus lėšos naudojamos kultūros skyriaus reikalams“, moksliniai bendradarbiai dirba muziejui laikinai, neturi išsilavinimo, be to, ir priimami bei atleidžiami be muziejaus direktoriaus žinios, „saviveiklinis ir visuomeninis darbas pirmoje vietoje“. Prisimena, kad Lietuvos Respublikos laikais talkininkavo Šiaulių „Aušros“ muziejui be jokio atlyginimo, kad sentencija „ne sau žėriu praeities kultūros spindulius“ tinka dabartiniam jo darbui įvertinti, nes ir dabar dirba išieginėmis dienomis, po darbo, kad tik atvažiuojantieji galėtų pažinti dabartinį ir senąjį Kretingos rajoną¹⁵⁹. Kitose pastabose priduriama, jog „kultūros skyrius nesupranta muziejinio darbo“ – biudžetą savo nuožiūra paskiria 900 rub. mažesnį, išnaudoja centralizuotas lėšas, nesu-

buria naujos muziejaus tarybos, nors iš senosios likę tik 3 asmenys, muziejaus lėšas naudoja tautodailininkai, nors jų darbų muziejus neturi. Įdomios pastabos dėl eksponatų rinkimo: „Kultūros skyriaus nutarta rinkti tik revoliucinius eksponatus, buities esą ir taip per daug“, o J. Mickevičius teigia, kad tų buities eksponatų net ekspozicijai trūksta; jis mano, jog reikėtų išplėsti gamtos skyrelį, rinkti feodalizmo laikotarpio eksponatus¹⁶⁰. Pastabose apibūdinti ir muziejaus darbuotojai: būta tuo metu ir tokių mokslinių bendradarbių, kurie neturėjo vidurinio išsilavinimo, nemokėjo svetimų kalbų, rašyti spausdinimo mašinėle, į komandiruotes nevažiuodavo, o likę muziejuje ne ką dirbdavo, negerbė direktoriaus, prikišdavo jam „pensiją, rajkomo svarstymą“, grasindavo, kad direktorius bus atleistas iš darbo.

Kultūros skyriaus vedėjas Milleris irgi grubiai elgdavosi su direktoriumi¹⁶¹. Muziejui nepakako darbuotojų – nebuvo net sargo etato¹⁶², muziejaus salių prižiūrėtojų atlyginimai būdavo labai maži – 130 rublių¹⁶³.

Direktoriauti J. Mickevičiui tuo laiku dirbti buvo išties nelengva. Apie tai jis pats taip rašo: „Per 3 metus pavargau dėl sunkių darbo sąlygų ir perkrovimo. Nebeturiu jėgų, sveikatos, palaužė mane aplinkos jėgos, nemėgstą ir nenorį dirbti iš širdies muziejinio darbo. Prašau mane atleisti ir likti tik vienom pareigom – moksliniu bendradarbiu, o dar geriau – salių prižiūrėtoju, pailsėčiau, turėčiau laiko moksliniam darbui. O muziejuje tegu dirba esantieji darbuotojai. Jiems bus laisvė ir sava iniciatyva“¹⁶⁴. Bet užgrūdintas negandų, nors ir nepartinis, neparankus rajono valdžiai, J. Mickevičius muziejui dar vadovavo ilgus metus. Viena jo pastabų antraštė įspūdinga – „Vieningumo darbe“. Tai būtų lyg tezė sėkmingai muziejaus veiklai¹⁶⁵. Bet muziejiniams turi būti svarbesni kitų darbai – „dežuravimas ateistų namuose (2 dienos savaitėje po 3 val.) ir vaikomate, pasų režimo nustatymas miesto kvartale“¹⁶⁶. Tokių darbų nedirbo Telšių muziejininkai. Kaip ir kitų, visai su muziejaus veikla nesusijusių: dalyvavimas revizuojant krautuves, gaminant ir sveriant kombinuotuosius pašarus, rengiant festivalius, kasant bulves kolūkiuose, vykstant balsavimo kampanijoms, surašinėjant gyvulius, lankant naujai dirbančių klubų seminarus, renkant profesų mokesčius ir t. t.¹⁶⁷. O tuo tarpu materialinė muziejaus būklė apvertkinta: nesutvarkyti elektros tinklai, signalizacija, apšildymas, fondų saugykla, mokslinės bazės nėra, M. Valančiaus muziejų praplėtė, bet savininkams nuoma nemokama ir t. t.¹⁶⁸.

Kretingos DŽDT Vykdomojo komiteto Kultūros skyriaus nutarimu Juozas Mickevičius 1975-08-01 buvo atleistas iš Kretingos kraštotyros muziejaus direktoriaus pareigų¹⁶⁹. Jis muziejuje toliau dirbo moksliniu bendradarbiu⁷⁰. Tikslios datos, kada J. Mickevičius išėjo į pensiją, nepavyko nustatyti, nes yra dingusi muziejaus kadru byla, kurią tada tvarkė Kretingos rajono Kultūros skyrius. Buvusių bendradarbių – D. Butkaus, V. Kanapkienės, V. Pocienės – teigimu J. Mickevičius į pensiją išėjo 1977 m.

Kretingos muziejuje mokslinio archyvo J. Mickevičiaus fondą (F. 5) sudaro 175 bylos (7 895 saugomi vienetai)¹⁷¹. Čia yra sudaryta ne tik bylų bibliografija, trumpas jų ir detalus kiekvieno saugomo vieneto aprašymas. Aiškūs ir tikslūs Kretingos muziejaus istorijos skyriaus vedėjo J. Kanarsko padaryti saugomų vienetų aprašymai. Fondo stovis geras. Rankraščiai sudėti į popierines dėzes (b. 1–19) ir aplankus (b. 20 – 175). Bylos J. Mickevičiaus fonde nesisteminotos, sudėtos taip, kaip buvo gautos iš pateikėjų. Didelę 5 fondo bylų įvairovę galima susisteminti. Išskiriame tokias grupes: 1. Įvairi

Juozas Mickevičius Šarnelėje. Nuotrauka saugoma Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyriuje (F. 165, b. 111)

etnografinė medžiaga (b. 1–19, 51–53, 62, 67–81, 114–122, 146–148, 150–153);

2. Istorinė medžiaga (b. 20–38, 42–50, 61, 63–66, 82–98, 100–113, 124–126, 128–142, 149, 156, 164, 166, 167, 170, 171);

3. Medžiaga apie kultūros paveldą (b. 39, 40, 41, 54–58, 99, 157–159, 172–174);

4. Medžiaga apie gamtą (b. 59, 60);

5. Tautosaka (b. 75);

6. Korespondencija (b. 127, 143–145, 163, 165);

7. Etnografinės anketos (b. 154);

8. Kartografija (b. 123);

9. Numizmatika (b. 160);

10. J. Mickevičiaus užrašai ir pastabos (b. 155, 161, 162);

11. J. Mickevičiaus straipsnių atspaudai (b. 168);

12. J. Mickevičiui dovanoti leidiniai (b. 169);

13. Žemaičių muziejaus „Alka“ (Telšiai) Juozo Mickevičiaus fondo bylų sąrašas (b. 175).

Dalis J. Mickevičiaus surinktos medžiagos saugoma Kretingos muziejaus mokslinio archyvo etnografijos (172) ir kultūros paveldo (173) fonduose.

¹ Kretingos muziejaus mokslinis archyvas (toliau – KMMA), f. 2, 4, 5.

² Lietuvos nacionalinės bibliotekos rankraštnas (toliau – LNBR), f. 165.

³ Ten pat, f. 165, S. v. 1, l. 1.

⁴ KMMA, f. 5, b. 171, S. v. 36.

⁵ „Žemėvardžių rinkimo pažibos“, *Tautinė mokykla*, 1935 09 15, nr. 18, p. 420.

(Nukelta į 18 p.)

Tūbausių kaimo (Kretingos r.) Užgavėnių Morė (autorius – liaudies meistras Kazimieras Gliožeris). 1936 m.

1932 m. Tūbausiuose vykusio Užgavėnių karnavalo Morė.
 Iliustracijos iš J. Mickevičiaus darbo „Užgavėnės Žemaitijoje“, saugomo Lietuvos istorijos muziejaus Etnologijos skyriaus rankraštyne (b. 949). J. Mickevičiui rengiant šį darbą, Morė (nuotr. viršuje) buvo saugoma Kretingos krašto tyros muziejuje, o kita Morė (nuotr. apačioje) – Šiaulių „Aušros“ muziejuje

(Atkelta iš 17 p.)

⁶ Vinciuonas A., „J. Mickevičiaus ir I. Jablonskio darbai Vilniuje“, *Švyturys*, 1968 02 08, nr. 16.

⁷ Andriuskevičius A., „Sėkminga kelionė, įdomi

pažintis“, *Gimtasiai kraštas*, 1968 06 27, nr. 26.

⁸ „Kruopštus krašto tyros darbininkas“, *Švyturys*, 1970 08 27, nr. 102.

⁹ Jasaitis K., „Kultūros aruodų turtintojas“, *Literatūra ir menas*, 1970 09 12, nr. 37.

¹⁰ Tarvydas J., „Žemaičių kraštotyrimo setynias-dešimtmetis“, *Kultūros barai*, 1970, nr. 11, p. 70–71.

¹¹ Glemža J., „Minint Juozo Mickevičiaus 70 metų jubiliejų“, *Kraštotyra*, V., 1970, p. 337.

¹² Marčiulionis A., „Apmąstymai prie stendų“, *Literatūra ir menas*, 19 71 02 13, nr. 7, p. 11.

¹³ Millius V., „Juozas Mickevičius“, *Kultūros barai*, 1975, nr. 8, p. 72.

¹⁴ Gimbutas J., „Etnografas – istorikas Juozas Mickevičius (1900–1984)“, *Draugas*, 1986 11 15, p. 2.

¹⁵ Pocienė V., „Kraštotyrimas Juozas Mickevičius“, *Švyturys*, 19 87 05 16, nr. 59.

¹⁶ Aleknavičius B., „Kraštotyrimas Juozas Mickevičius“, *Švyturys*, 1990 08 22.

¹⁷ Kanarskas J., „Istorikas ir tautosakininkas Juozas Mickevičius“, *Žemaičių žemė*, 1994, nr. 1, p. 19.

¹⁸ Kanarskas J., „Apie istoriką ir tautosakininką Juozą Mickevičių“, *Liaudies kultūra*, 1994, nr. 2, p. 54.

¹⁹ Kanarskas J., „Žemaičių praeities ir kultūros tyrinėtojas Juozas Mickevičius“, *Kretingos muziejus*, 1995. (Klaidینگai nurodyti išleidimo metai – 1996), p. 25–26.

²⁰ Griežienė A., „Stendai pasakoja apie Juozą Mickevičių“, *Švyturys*, 1994-11-23, nr. 94.

²¹ Butkus D., „Liaudies buities ekspozicijos, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 33.

²² Kanapkienė V., „Kretingos muziejaus praeitis ir nūdiens“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 6.

²³ Padriežienė D., „Numizmatikos rinkiniai“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 37.

²⁴ Šorienė D., „Senoji liaudies kultūra“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 35.

²⁵ Mickūnas E., „Žemaičių praeities paviliotas“, *Žemaičių saulutė*, 1995-09-09, nr. 36, p. 1.

²⁶ Stravinskas A., „Juozo Mickevičiaus (1900–1984) kelias į kraštotyra“, *Mūsų kraštas*, 1995, nr. 2, p. 96–99.

²⁷ Konarskas J., „Istorikas tautosakininkas Juozas Mickevičius“, *Žemaičių žemė*, 1994, nr. 1, p. 19.

²⁸ *Ten pat*, p. 19.

²⁹ Stravinskas A., „Juozo Mickevičiaus (1900–1984) kelias į kraštotyra“, *Mūsų kraštas*, 19 95, nr. 2, p. 96.

³⁰ *KMMA*, f. 5, b. 130, l. 1.

³¹ Kanarskas J., „Žemaičių praeities ir kultūros tyrinėtojas Juozas Mickevičius“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 25.

³² *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 51.

³³ *Žemaitijos nacionalinio parko mokslinis archyvas* (toliau – *ŽNP MA*), f. 1, b. 2, S. v. 1, l. 3.

³⁴ *Ten pat*, l. 2.

³⁵ Stravinskas A., „Juozo Mickevičiaus (1900–1984) kelias į kraštotyra“, *Mūsų kraštas*, 1995, nr. 2, p. 96.

³⁶ *ŽNP MA*, f. 1, b. 2, S. v. 1, l. 2.

³⁷ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 19.

³⁸ Kanarskas J., „Istorikas ir tautosakininkas Juo-

zas Mickevičius“, *Žemaičių žemė*, 1994, nr. 1, p. 19.

³⁹ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 51–52.

⁴⁰ *KMMA*, f. 3, b. 11.

⁴¹ *Mūsų tautosaka*, t. 1, K., 1933, p. 47–125.

⁴² *Tautosakos darbai*, t. 1, K., 1935, p. 86–111.

⁴³ *Gimtasiai kraštas*, 1936, Nr. 2–4, p. 470–478.

⁴⁴ *Ten pat*, p. 479–484.

⁴⁵ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 19.

⁴⁶ *Ten pat*, S. v. 3, l. 14.

⁴⁷ *Ten pat*, S. v. 2, l. 53.

⁴⁸ *Ten pat*, l. 21.

⁴⁹ Stravinskas A., „Juozo Mickevičiaus (1900–1984) kelias į kraštotyra“, *Mūsų kraštas*, 1995, nr. 2, p. 97.

⁵⁰ Mickūnas E., „Žemaičių praeities paviliotas“, *Žemaičių saulutė*, 1995, nr. 36, p. 1.

⁵¹ Kanarskas J., „Istorikas ir tautosakininkas Juozas Mickevičius“, *Žemaičių žemė*, 1994, nr. 1, p. 19.

⁵² *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 21.

⁵³ *Gimtasiai kraštas*, 1938, Nr. 1–2, p. 214–22; Nr. 3–4, p. 346–362.

⁵⁴ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 19.

⁵⁵ *Gimtasiai kraštas*, 1938, Nr. 3–4, p. 362–367.

⁵⁶ *Ten pat*, 1941, nr. 1–2, p. 96–112.

⁵⁷ *Ten pat*, 1937, nr. 1, p. 35–40.

⁵⁸ *Ten pat*, 1937, nr. 2–4, p. 97–106.

⁵⁹ *Ten pat*, 1940, nr. 3–4, p. 286–287.

⁶⁰ *Ten pat*, 1943, nr. 31, p. 314–316.

⁶¹ *Ten pat*, 19 41, nr. 1–2, p. 96–112; 1943, nr. 31, p. 316–330.

⁶² *Ten pat*, 1940, nr. 1, p. 1–34 (taip pat buvo išleistas atspaudas atskira knyguete).

⁶³ *KMMA*, f. 5, b. 130, S. v. 66, l. 2.

⁶⁴ *ŽNP MA*, f. 1, b. 2, S. v. 2, l. 1.

⁶⁵ *Ten pat*, l. 2.

⁶⁶ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 22.

⁶⁷ *Ten pat*, l. 54–55.

⁶⁸ Stravinskas A., „Juozo Mickevičiaus (1900–1984) kelias į kraštotyra“, *Mūsų kraštas*, 1995, nr. 2, p. 97–98.

⁶⁹ *KMMA*, f. 5, b. 143, S. v. 8.

⁷⁰ Kanarskas J., „Istorikas ir tautosakininkas Juozas Mickevičius“, *Žemaičių žemė*, 1994, nr. 1, p. 19.

⁷¹ *KMMA*, f. 5, b. 2, S. v. 4.

⁷² *Ten pat*, S. v. 13.

⁷³ *Ten pat*, b. 2, S. v. 40; b. 4, S. v. 6.

⁷⁴ *Ten pat*, b. 4, S. v. 7.

⁷⁵ *Ten pat*, S. v. 8.

⁷⁶ *Ten pat*, S. v. 9.

⁷⁷ *Ten pat*, S. v. 10.

⁷⁸ *Ten pat*, S. v. 12.

⁷⁹ *Ten pat*, S. v. 17.

⁸⁰ *LNBR*, f. 165, S. v. 5, l. 24.

⁸¹ *Ten pat*, l. 21.

⁸² *KMMA*, f. 5, b. 4, S. v. 18.

⁸³ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 22.

⁸⁴ *ŽNP MA*, f. 1, b. 2, S. v. L–L. 2.

⁸⁵ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 6.

⁸⁶ *Ten pat*, l. 22.

⁸⁷ *ŽNP MA*, f. 1, b. 2, S. v. 1, l. 1.

⁸⁸ *KMMA*, f. 5, b. 130, S. v. 83.

- ⁸⁹ *KMMA*, f. 5, b. 143, S. v. 16–17.
⁹⁰ *Ten pat*, S. v. 18.
⁹¹ Mickūnas E., „Žemaičių praeities paviliotas“, *Žemaičių saulutė*, 1995, nr. 36, p. 1.
⁹² *KMMA*, f. 5, b. 155, S. v. 11.
⁹³ *Ten pat*, b. 42, S. v. 6.
⁹⁴ *ŽNP MA*, f. 1, b. 2, S. v. 1, l. 2.
⁹⁵ *KMMA*, f. 5, b. 171, S. v. 25.
⁹⁶ *Ten pat*, S. v. 25.
⁹⁷ *Ten pat*, S. v. 26.
⁹⁸ *Ten pat*, b. 130, S. v. 91.
⁹⁹ *Ten pat*, b. 171, S. v. 4.
¹⁰⁰ *Ten pat*, S. v. 4.
¹⁰¹ *KMMA*, f. 5, b. 171, S. v. 5.
¹⁰² *Ten pat*, S. v. 6.
¹⁰³ *Ten pat*, S. v. 8.
¹⁰⁴ Mickevičius J., „Žemaičių vestuvės Platelių, Alsėdžių, Ylakių apylinkėse“, *Liaudies kultūra*, 1990, nr. 1, p. 40–45.
¹⁰⁵ *Ten pat*, nr. 2, p. 26–31.
¹⁰⁶ *Ten pat*, nr. 3, p. 31–35
¹⁰⁷ Mickevičius J., „Muzikinės kultūros vystymasis Kretingoje iki XX amžiaus vidurio“, *Žemaičių žemė*, 1994, nr. 1, p. 20.
¹⁰⁸ Mickevičius J., „Vėsk aplelėnus“, *Žemaitiu žemė*, 1994, nr. 1, p. 33.
¹⁰⁹ „Iš Juozo Mickevičiaus surinktos medžiagos“, *Liaudies kultūra*, 1994, nr. 2, p. 55–56.
¹¹⁰ „Smuklės Plateliuose“, *Šventorkalnis*, 1996, nr. 4, p. 8.
¹¹¹ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 6.
¹¹² Kanapkienė V., „Kretingos muziejaus praeitis ir nūdiena“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 6.
¹¹³ *Ten pat*, p. 12.
¹¹⁴ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 24.
¹¹⁵ *LNBR*, f. 165, S. v. 2, l. 56.
¹¹⁶ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 26.
¹¹⁷ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 27.
¹¹⁸ *Ten pat*, S. v. 28.
¹¹⁹ *Ten pat*, S. v. 29.
¹²⁰ *Ten pat*, S. v. 30.
¹²¹ *Ten pat*, S. v. 31.
¹²² *Ten pat*, S. v. 32.
¹²³ *Ten pat*, S. v. 34.
¹²⁴ *Ten pat*, S. v. 40.
¹²⁵ *Ten pat*, S. v. 40.
¹²⁶ *Ten pat*, b. 130, S. v. 65.
¹²⁷ *Ten pat*, b. 42, S. v. 39.
¹²⁸ *Ten pat*, S. v. 40.
¹²⁹ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 42.
¹³⁰ Kanapkienė V., „Kretingos muziejaus praeitis ir nūdiena“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 6.
¹³¹ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 54.
¹³² *Ten pat*, S. v. 40.
¹³³ *Ten pat*, b. 155, S. v. 12.
¹³⁴ *Ten pat*, b. 42, S. v. 40.
¹³⁵ *Ten pat*, S. v. 51.
¹³⁶ *Ten pat*, S. v. 52.
¹³⁷ Mickevičius J., „Liaudies meno meistras Gližeris“, *Kraštotyra*, V., 1967, p. 124–126.
¹³⁸ Mickevičius J., „Kretingos saulės laikrodis“, *Muziejai ir paminklai*, 1967, p. 91.
¹³⁹ Mickevičius J., „Kretingos kraštotyros muziejus“, *Muziejai ir paminklai*, 1968, p. 23–24.
¹⁴⁰ Mickevičius J., „Lazdininkų lobis“, *Kraštotyra*, V., 1969, p. 182–184.
¹⁴¹ Mickevičius J., „Patobulinti žemdirbystės įrankiai Kretingos apskrityje“, *Kraštotyra*, V., 69, p. 138–144.
¹⁴² Mickevičius J., „Kuliamosios mašinos Kretingos apskrityje“, *Kraštotyra*, V., 1970, p. 148–155.
¹⁴³ Mickevičius J., „Liaudies menininkas Antanas Klanius-Klonevičius“, *Kraštotyra*, V., 1975, p. 210–211.
¹⁴⁴ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 55.
¹⁴⁵ *Ten pat*, S. v. 57.
¹⁴⁶ *Ten pat*, S. v. 58.
¹⁴⁷ *Ten pat*, S. v. 61.
¹⁴⁸ *Ten pat*, b. 155, S. v. 12.
¹⁴⁹ *Ten pat*, b. 42, S. v. 56.
¹⁵⁰ Kanapkienė V., „Kretingos muziejaus praeitis ir nūdiena“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 6.
¹⁵¹ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 60, 62.
¹⁵² *Ten pat*, b. 130, S. v. 29.
¹⁵³ *Ten pat*, b. 42, S. v. 63.
¹⁵⁴ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 48.
¹⁵⁵ Butkus D., „Liaudies buitės eksponatai“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 33.
¹⁵⁶ Šorienė D., „Senoji liaudies skulptūra“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 35.
¹⁵⁷ Padriezienė D., „Numizmatikos rinkiniai“, *Kretingos muziejus*, 1995, p. 37.
¹⁵⁸ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 75.
¹⁵⁹ *Ten pat*, S. v. 75/2.
¹⁶⁰ *Ten pat*, S. v. 75/5.
¹⁶¹ *KMMA*, f. 5, b. 42. – S. v. 75, l. 9.
¹⁶² *Ten pat*, S. v. 75, l. 1.
¹⁶³ *Ten pat*, S. v. 75, l. 11.
¹⁶⁴ *Ten pat*, S. v. 75, l. 13.
¹⁶⁵ *Ten pat*, S. v. 75, l. 16.
¹⁶⁶ *Ten pat*, S. v. 75, l. 17.
¹⁶⁷ *Ten pat*, S. v. 75, l. 18.
¹⁶⁸ *Ten pat*, S. v. 75, l. 19.
¹⁶⁹ *LNBR*, f. 165, b. 2, S. v. 42.
¹⁷⁰ *Ten pat*, S. v. 43.
¹⁷¹ *KMMA*, f. 5, b. 42, S. v. 75, l. 17.
¹⁷² *Ten pat*, f. 2.
¹⁷³ *Ten pat*, f. 4.

1923 m. Užgavėnių karnavalo, vykusio Salantuose (Kretingos r.), dalyviai

1936 m. Beržore (Plungės r.) vykusių Užgavėnių dalyviai prie fotografo Mockaus namo

1933 m. Užgavėnių karnavalo dalyviai prie Kurmaičių (Kretingos r.) pradinės mokyklos

Nuotraukos iš Juozo Mickevičiaus darbo „Žemaičių Užgavėnės“, saugoma Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus rankraštyne (F. 949)